

ЗАСТОСУВАННЯ КЕЙС-МЕТОДУ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ (ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛАХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ)

*Тенденції у викладанні юридичних дисциплін у ВВНЗ (ВНП ЗВО) вимагають використання відповідних сучасним ви-
могам методик, що використовуються у провідних світових навчальних закладах освіти. Одним із таких методів
викладання є "кейс-метод", започаткований у Гарвардському університеті. Хоча історично цей метод існує вже май-
же 100 років, проте активно у сфері викладання юридичних дисциплін він використовується не в усіх ВВНЗ (ВНП ЗВО)
України. Відповідний метод відрізняється від інших можливістю засвоєння студентом практичних навичок, які є осо-
бливо важливими для майбутнього правника, незалежно від безпосередньої майбутньої сфери роботи (суддя, адво-
кат, прокурор тощо). Це питання особливо актуальне в умовах дистанційного навчання, оскільки від організації
навчання за допомогою сучасних методик викладання в умовах онлайн навчання, залежить можливість засвоєння
інформації студентами та отримання ними відповідних необхідних компетенцій. Ефективність викладання юридич-
ної дисципліни прямо залежить від систематичного напруження класичних, повторюваних на практиці ситуацій.
А тому, "кейси" мають бути підібрані з урахуванням таких критеріїв, як: актуальність, повторюваність на практиці,
складність, ефективність, можливість поєднання з іншими методами навчання тощо. Особливістю застосування
кейс-методу в юридичних науках є те, що законодавство України постійно змінюється, удосконалюється, з'явля-
ються колізійні норми, виникають суперечки щодо можливості застосування тієї чи іншої норми права до відповідних
правовідносин. Збільшення пізнавальної активності, формування стійкої позитивної мотивації студентів є можли-
вим за використання "кейс- методів" навчання. За допомогою цього методу навчання студент отримає навички ко-
мунікації, лідерства, вміння аналізувати інформацію, приймання рішень у стресовій ситуації.*

*Ключові слова: кейс-метод, дистанційне навчання, викладання юридичних дисциплін, методики навчання, ви-
кладання.*

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток інфор-
маційних процесів у світі, пов'язаний із загальною гло-
балізацією суспільства та технологій, безпосередньо
впливає також на освітній процес. Система вищої осві-
ти у вищих військових навчальних закладах в Україні
реформується, налаштовується з метою приведення її
до європейських стандартів у цій сфері. У зв'язку з цим
викладання, зокрема правових дисциплін, неможливе
без використання сучасних освітніх технологій та мето-
дологій. Під час викладання правових дисциплін, у тому
числі, у вищих військових навчальних закладах, однією
з найважливіших форм є навчання за допомогою кейс-
методу (*case-study*), започаткованому в Гарвардському
університеті (США). І хоча історично цей метод існує
вже майже сто років, проте активно у сфері викладання
юридичних дисциплін він використовується не в усіх
вищих навчальних закладах України.

Відповідний метод належить до групи, що охоплю-
ється загальним методом аналізу конкретних, реаль-
них ситуацій. Відповідно до п. 3 ч. 2 ст.10 ЗУ "Про ви-
щу освіту" освітня програма має містити перелік обо-
в'язкових компетентностей випускника. Компетенції
можуть бути загальні та спеціальні (фахові, предмет-
ні). При розробці кожної навчальної програми, до якої
доданий кейс-метод викладання, збільшується пе-
релік компетенцій, які може отримати студент, зокре-
ма саме кейс-метод дає можливість студенту навчи-
тись у стресовій ситуації, в обмежений час швидко
аналізувати конкретну ситуацію, нормативно-правові

акти, судову практику та приймати рішення з ураху-
ванням проведеного аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методи-
ка викладання навчальних матеріалів у закладах вищої
освіти визначається залежно від типу закладу вищої
освіти, організаційних можливостей спеціалізації здобу-
вачів, наявності практичного матеріалу. Як вже було
зазначено, до однієї з таких методик належить викорис-
тання кейс-методу в освітньому процесі. Аналізом
останніх досліджень застосування кейс-методу займа-
лись науковці різних галузей та напрямів наукових до-
сліджень, таких як: правознавство, педагогіка, економіка
тощо. Варто зазначити таких авторів, як:
О. Бондарчук, К. Іляшенко, С. Ковальова, В. Козлова,
Е. Петрова, О. Положенко та інші. Вказані науковці
створили теоретичну базу. Однак, на нашу думку, про-
поновані підходи та визначення потребують удоскона-
лення та розширення.

Визначення кейс-методу за Г. Козловою: метод ана-
лізу конкретних ситуацій, який дає змогу наблизити
процес навчання до реальної практичної діяльності
спеціалістів і передбачає розгляд виробничих, управ-
лінських та інших ситуацій, складних конфліктних випад-
ків, проблемних ситуацій, інцидентів у процесі вивчення
навчального матеріалу [2].

Мета статті. Теоретично проаналізувати застосу-
вання кейс-методу як сучасної новітньої методики на-
вчання у ВВНЗ (ВНП ЗВО) у галузі правознавства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Осві-
тній процес у вищих закладах освіти, зокрема у ВВНЗ

(ВНП ЗВО), у вищій школі – це система організаційних і дидактичних заходів, спрямованих на реалізацію змісту освіти на певному освітньому рівні відповідно до державних стандартів освіти.

Перед тим як перейти до змісту кейс-методу, його відмінностей від інших методик навчання, видів та особливостей, варто зупинитись на визначенні поняття кейс (від англ. case). У наукових джерелах зустрічаються такі визначення:

- кейс – як опис реальної ситуації;
- кейс – як частина реального життя (*true life*);
- кейс – подія, яка реально відбулась у тій чи іншій сфері діяльності та описана авторами для того, щоб спровокувати дискусію в навчальній аудиторії;
- кейс – як єдиний інформаційний комплекс, який дозволяє зрозуміти ситуацію [7].

Можна запропонувати визначення кейсу, як методу навчання, – це детально описана ситуація, яка відбувалась або відбувається на практиці, відповідає критеріям для здобуття необхідних компетенцій студентами, містить актуальну, нетривіальну проблематику, може бути вирішена різними шляхами, містить емоційну складову та оформлена залежно від форми навчання та виду цієї ситуації.

Відповідно п. 1 ст. 10 ЗУ "Про вищу освіту", стандарт вищої освіти – це сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних закладів і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності. Стандарти вищої освіти розробляються для кожного рівня вищої освіти в межах кожної спеціальності відповідно до Національної рамки кваліфікацій і використовуються для визначення та оцінювання якості змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних закладів (наукових установ) [4].

Отже, викладач, застосовуючи той чи інший метод навчання, повинен забезпечити його відповідність стандарту вищої освіти. Застосування кейс-методу, на нашу думку, потребує високого рівня педагогічної майстерності викладача, тобто успішного творчого рішення найрізноманітніших педагогічних задач, ефективного досягнення способів і цілей навчально-виховної роботи. Викладач повинен також професійно оптимізувати всі види навчально-виховної діяльності, спрямувати їх на всебічний розвиток та удосконалення особистості.

Застосування під час освітнього процесу кейс-методу потребує допущення його до робочої навчальної програми дисциплін. Робоча програма навчальної дисципліни – нормативний документ вищого навчального закладу освіти, який розробляється для кожної дисципліни на основі навчальної програми дисципліни відповідно до навчального плану. У робочій програмі мають бути відображені конкретний зміст навчальної дисципліни, послідовність та організаційно-методичні форми її засвоєння, обсяг часу на різні види навчальної роботи, засоби і форми поточного та підсумкового контролю.

Навчальним заняттям з використанням "кейс-методу" є таке практичне заняття, на якому здійснюється детальне опрацювання визначених викладачем теоретичних положень певної навчальної дисципліни шляхом формування умінь і навичок практичного застосування даних теоретичних положень. Кейс може вирішуватись студентом як індивідуально, так і в групі студентів. Основною дидактичною метою практичного заняття є засвоєння студентами теоретичних знань і положень, отриманих на лекційних заняттях, їхнє розширення, поглиблення та деталізація, а також вироблення нави-

чок практичного застосування. Тематика і плани проведення практичних занять із переліком рекомендованої літератури має бути завчасно доведений до відома студентів, у тому числі, про вирішення кейс-методу.

Зміст кейс-методу (case-study). Після засвоєння студентами теоретичних положень навчального курсу (засад, принципів, методології тощо) та проведення модульного контролю знань, одним з найефективніших методів проведення навчальних занять є застосування кейс-методу (*case-study*). Він може застосовуватись під час онлайн та офлайн навчання, використовуватись для студентів різних форм навчання (денної, заочної), може стосуватись засвоєння як теоретичних положень, так і практичних навичок. Головна компетенція, яку здобуває студент за результатом цього методу навчання – вміння успішно застосовувати практичні навички, що надзвичайно важливо, зокрема, для студентів, які здобувають спеціалізацію "Правознавство", у тому числі, у вищих військових навчальних закладах.

Студентові пропонується вивчити ситуацію (реальний "кейс"). "Кейс" може бути наданий у різних формах, наприклад, під час викладання дисципліни "Кримінально-процесуальні документи", студентам може бути надане посилання на відкрите судове засідання, яке розміщене на офіційному веб-сайті Судової влади України: <https://court.gov.ua/affairs/online/>. Така форма є найбільш прийнятною при проведенні навчання в онлайн режимі. За результатами перегляду та ознайомлення з відеозаписом судового засідання, студентові пропонується скласти процесуальний документ. Наприклад, ухвалу слідчого судді за результатами розгляду клопотання сторони обвинувачення щодо застосування запобіжного заходу. Якщо в Єдиному судовому реєстрі судових рішень України на час підготовки даного завдання студентами не буде в доступі ухваленого судом рішення в конкретній ситуації, після виконання завдання студенти матимуть можливість порівняти виконаний процесуальний документ з ухваленим судовим рішенням та проаналізувати розбіжності в правових позиціях та обґрунтуваннях.

Як зауважив Е. Петров щодо використання кейс-методу, саме відчуття успіху є однією з головних рушійних сил методу і сприяє формуванню стійкої позитивної мотивації та збільшенню пізнавальної активності [1].

У педагогіці існують різні класифікації кейс-методів. За джерелом формування кейсу виокремлюють:

- 1) практичні кейси;
- 2) навчальні;
- 3) науково-дослідницькі.

Щодо практичних кейсів, то їхнім джерелом є практичні реальні ситуації, засновані на матеріалах досудового або судового провадження. Студент повинен застосувати законодавства, проаналізувати судову практику з аналогічних ситуацій, дослідити, за наявності, висновки Великої Палати Верховного Суду, практику ЄСПЛ.

Навчальні кейси мають на меті розробку практичних навичок студента щодо моделювання ситуації, знаходження найкращого алгоритму дій, побудову стратегії та реалізацію обраного алгоритму шляхом складання процесуальних документів. Зазвичай навчальний кейс стосується типових ситуацій, з якими сторони кримінального провадження стикаються доволі часто на практиці.

Науково-дослідницькі кейси спрямовані на кваліфікацію, пов'язану зі здійсненням дослідницької діяльності за допомогою методів наукового дослідження. Особливістю цього методу є обов'язковий аналіз наукових джерел (статей, монографій), науково-практичних коментарів і є особливо актуальним для студентів магістратури.

Стосовно оформлення завдань для кейс-методів це може бути: відеозапис судового засідання, слідчої дії; текстовий файл (матеріали справи, клопотання, ухвала суду тощо); аудіофайл (за матеріалами судового засідання або проведеної слідчої (розшукової) дії).

Однак застосування кейс-методів пов'язане і з деякими нюансами. По-перше, викладач повинен мати в доступі матеріали судових справ або досудового розслідування, відео-, аудіоматеріали. По-друге, викладач повинен мати технічну можливість реалізації, а студент, у свою чергу, повинен мати технічну можливість і доступ до нормативно-правової бази, реєстру судових рішень та практики ЄСПЛ. Як показала практика онлайн-навчання, яке з традиційного було трансформоване в онлайн, не всі студенти мають відповідні технічні можливості, через що певною мірою, ускладнюються процес викладання та реалізації кейс-стаді.

Як зазначає О. Бондарчук щодо впровадження кейс-методу в бізнес-навчання, що може враховуватись і під час викладання правових дисциплін. На думку автора, якісний кейс має поєднувати п'ять ключових аспектів:

- 1) за допомогою візуального оформлення і стилю викладання кейс передає цінності й культуру компанії;
- 2) у кейсі має бути описана захоплива бізнес-ситуація, яка не має однозначного рішення і важлива для компанії;
- 3) актуальність вирішення проблеми для компанії: за основу беруться реальні й нещодавні історії, які потребують прийняття управлінських рішень;
- 4) достатній обсяг релевантних первинних і статистичних даних;
- 5) участь топ-менеджера компанії в процесі написання кейсу: забезпечує "живі" деталі й емоційну залученість.

Зауважимо, що кейс-метод не може замінити традиційні методи навчання і бути застосованим до кожної дисципліни без певних труднощів [3]. Проблема використання кейс-методу під час викладання різних дисциплін в українській вищій школі вивчало багато науковців. В. Козлова розглянула проблему формування професійних компетенцій студентів-юристів за допомогою кейс-стаді в процесі вивчення юридичних дисциплін і проаналізувала різні типи кейсів з урахуванням цілей та завдань їхнього застосування, структури й особливостей формулювання завдань [2].

Стосовно організації проведення навчального заняття із застосуванням кейс-методу, вважається за найбільш ефективне не індивідуальне вирішення (розв'язання), а робота в малих групах, оскільки крім загальних компетенцій, студент здобуває навички соціального спілкування, зокрема, відстоювання власної точки зору, участь у науковому дискурсі, розподіл функцій, розвиток лідерських навичок.

Розглядаючи зазначену тематику, неможливо не зупинитись на "Stated-problem-method", сутність якого зводиться до надання студентам готового рішення з його аргументацією. Наприклад, при викладанні дисципліни "Кримінально-процесуальні документи" студентів дається рішення суду першої та рішення суду апеляційної інстанції та завдання – скласти касаційну скаргу. Студент під час дослідження судових рішень першої та апеляційної інстанції має критично їх оцінити з точки зору теорії кримінального процесуального права, застосування норм матеріального права, відповідної сталої судової практики (виходячи із засади єдності судової практики) та рішень Європейського суду з прав людини, які можуть бути застосовані до даного кейсу. Такий підхід, з одного боку, творчий, студенти відчувають, що можуть вплинути

на ситуації, змінивши судові рішення, а з іншого боку, не безцінний, оскільки розробляються конкретні практичні компетенції, які студент зможе застосовувати під час власної практичної діяльності.

Окремо слід зупинитись на моделюванні процесу. Моделювання у викладанні правових дисциплін полягає у створенні можливості поєднання кейс-стаді з моделюванням судового процесу безпосередньо в закладах вищої освіти. Студенти повинні мати можливість не лише зануритись у конкретну ситуацію та змодельовати її в умовах, максимально наближених до реальних.

О. Бондарчук влучно зазначив, що кейс-метод дає змогу зацікавити студентів освітнім процесом, сформулювати сталий інтерес до конкретної навчальної дисципліни, сприяти активному засвоєнню знань і навичок [3].

Висновок. При викладанні юридичних дисциплін у ВВНЗ (ВНП ЗВО) використання кейс-методу особливо важливе і безцінне для формування у студентів засад практичного застосування теоретичних положень законодавства незалежно від визначеної студентом сфери діяльності за спеціальністю "правознавство".

За допомогою кейс-методів у викладанні юридичних дисциплін студент має можливість засвоїти теоретичні питання, сформулювати практичні навички, розробляти стратегію захисту/обвинувачення, формулювати професійно свої думки та розглядати альтернативні рішення.

Ефективність викладання юридичної дисципліни прямо залежить від систематичного напрацювання класичних, повторюваних на практиці ситуацій, а тому "кейси" мають бути підібрані з урахуванням таких критеріїв: актуальності, повторюваності на практиці, складності, ефективності, можливості поєднання з іншими методами навчання тощо. Перспективним у цьому напрямі дослідження є розробка стандартів до підготовки кейс-методів (у т. ч., тих, які викладаються дистанційно) і введення кейс-методу як обов'язкового до певного переліку юридичних дисциплін, що викладаються в закладах вищої освіти, у тому числі, у військових закладах вищої освіти.

Список використаної літератури

1. Петрова Е.В. К вопросу о методике преподавания юридических дисциплин. *Вестник науки и образования*. 2015. № 3 (5). С. 154-158.
2. Козлова В.Н. Использование метода кейс-стади как средство формирования профессиональных компетенций студентов-юристов. *Творческие, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики*. 2014. №12 (50). Ч.2. С. 108-112.
3. Бондарчук О.Г. Упровадження кейс-методу як засобу формування професійних компетенцій майбутніх юристів-господарників. *Юридичний науковий журнал*. С. 79-83. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2019/21.pdf (дата звернення 10.01.2021).
4. Про вищу освіту : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 05.01.2021).
5. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 04.01.2021).
6. Jerome Hall, Teaching Law by Case Method and Lecture. URL: <https://www.repository.law.indiana.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2469&context=facpub> (дата звернення 04.01.2021).
7. Смолянинов О.Г. Кейс-метод обучения студентов. URL: <http://ips.sfu-kras.ru/sites/ips.institute.sfu-kras.ru/files/publications/57.pdf> (дата звернення 20.12.2020).
8. Положення про вищі військові навчальні заклади: Постанова КМУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/467-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення 20.05.2021).

References

1. Petrova E. (2015). On the question of methods of teaching legal disciplines. *Bulletin of Science and Education*. № 3 (5). Pp. 154-158. [In Russian].
2. Kozlova V. (2014). Using the case study method as a means of formulating the professional competencies of law students. Creative, philosophical, political and legal sciences, culturology and art history. *Questions of theory and practice*. №12(50) P.2. Pp. 108-112. [In Russian].
3. Bondarchuk O. (2019). Introduction of the case method as a means of forming professional competencies of future business lawyers.

Legal scientific journal. Pp. 79-83. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2019/21.pdf.

4. About higher education: Law of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

5. Constitution of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

6. Jerome Hall, Teaching Law by Case Method and Lecture. URL: <https://www.repository.law.indiana.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2469&context=facpub>.

7. Smolyaninov O. Case study method for teaching students. URL: <http://ipps.sfu-kras.ru/sites/ipps.institute.sfu-kras.ru/files/publications/57.pdf>.

8. About higher military educational institutions: Resolution CMU. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/467-2021-%D0%BF#Text>.

Надійшла до редколегії 19.01.22

M. Hromova, PhD in Law Sci.

attgromova@gmail.com

ORCID ID 0000-0003-2177-6468

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine,

A. Savchenko, PhD Stud.,

Deputy Chief of the General Staff of the Armed Forces of Ukraine, Kyiv, Ukraine

ansav2019@ukr.net

ORCID ID 0000-0002-1525-6258

National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv, Ukraine

USAGE OF CASE-STUDY FOR LAW DISCIPLINES LEARNING IN THE HIGHER MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS (MILITARY EDUCATIONAL UNITS OF THE HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS)

Trends in the teaching of legal disciplines in the military higher education institutions (MHEI) (military educational units of the higher education institutions (MEUHEI)), require the use of methods that correspond to the modern requirements used in leading educational institutions. One of these teaching methods, so-called "case study", founded at the Harvard University Business School (USA) back in 1924. And although historically this method has existed for almost a hundred years, it is not actively using not in all higher educational institutions of Ukraine in teaching legal disciplines. This method is different from others, the possibility of assimilation by the student of practical skills that are especially important for the future lawyer, regardless of the immediate future field of activity (judge, lawyer, prosecutor, etc.). This issue is especially relevant in the context of distance learning process, since the ability to assimilate information by students and receive the appropriate necessary competencies depends on the organization of training using modern teaching methods in online learning. The effectiveness of teaching legal discipline directly depends on the systematic development of classical situations that are repeated in practice. Therefore, "cases" should be selected taking into account the following criteria: relevance, repeatability in practice, difficulties, efficiency, the possibility of combining with other teaching methods, etc. A feature of the application of the case method in legal sciences is that the legislation of Ukraine is constantly changing, and the rules of law have not been changed. An increase in cognitive activity, the formation of a stable positive motivation of students is possible when using "case-methods" of teaching. Regarding competencies, the student using of this teaching method, will acquire communication skills, leadership, the ability to analyze information, and decision-making in a stressful situation.

Keywords: case method, distance learning, teaching legal disciplines.